

Užívání pravdy

„Právě kvůli odmítání relativismu naráží houževnaté tápání vědy na dveře vedoucí k cíli hledání“

Ve chvíli, kdy pojem pravda trpí zastaralostí či diskreditací se tato otázka zdá být absurdní. Ve svém klíčovém článku mluví Davidson o „šílené snaze definovat pravdu“ a Nietzsche ji označil za „hlubší lež“.

Od té doby, co v naší moderní společnosti upadá dobro, krása a pravda, se otevřela krize, kterou v úvodu do „Pragmatismu“ od Williama Jamese popsal jeden z největších myslitelů, jací kdy žili, Henri Bergson : „Dle starověkých filozofů existoval mimo času a prostoru svět, kde odjakživa sídlí všechny možné pravdy. Lidská sdělení byla pro ně o to pravdivější, že věrně kopírovala tyto věčné pravdy. Moderní filozofové nechali pravdu sestoupit z nebe na zemi. Vidí tam ale ještě něco, co existovalo před těmito sděleními. Pravda bude odložena mezi věci a fakta a naše věda ji tam půjde hledat...“ Připodobňuje tento přístup rozlousknutí ořechové skořápky chránící a ukrývající svou pravdu. Zdůraznil jsem to „ještě“, které je tak důležité.

Dnes je pravda zbavena své absolutní pozice, ale ještě úplně nezmizela jako strohá iluze, majestátní, ale uklidňující. Její existence je nadále nevyhnutelná pro každý přístup, který se k ní usiluje přiblížit. Ztratila svou pozici *a priori*, pozici něčeho nedosažitelného, ve prospěch funkce užívání slova pravda, jak navrhuje Austin. Mluvme tedy o užívání pravdy, o tom, co někteří nazývají zavedení faktů, kterých kriteria jsou prokazatelnost, shoda, adekvátnost, předmět zkušenosti, rozumnost. Tyto termíny utvářejí cestu vědy, lemovanou dvěma chodníčky: scientismem neboli fyzikalismem a relativismem. Cesta, jenž se snaží pochopit vše po tom, co jej zredukovala na elementární, ne-li na jednoduché, nás děsí, protože umožní vše kontrolovat.

Svou arogancí, která prozrazuje neznalost částečné a přechodné povahy našich vědomostí, tenhle přístup odrazuje a, jelikož se připojuje k strachu a únavě, který vytváří náročný vědecký postup, vyživuje svými excesy relativistická tvrzení o vědě, která není nic, než rozpravou, relační a operativní interpretací bez nesporných referencí podrobenou náhodám a tlakům, lobby, ideologiím, vírám a zájmům. Její hodnota je pouze užitná.

Ve svém úvodním projevu o umění a poezii v Collège de France, který pohoršil Simone Weilovou, Paul Valéry mluvil o užitné hodnotě a připomněl zákony nabídky a poptávky. Tváří v tvář tomuto relativismu hodnot, které měli daleko od těch, které popsal Henri Poincaré v souvislosti s vědou, a ještě dále od těch, které jsou krmeny vírou, se Husserl v díle *Krisis* obával, že věda opustila svůj řecký ideál zvaný „theoria“, a to kvůli „teoretickým technikám“, které jsou účinné, ale vymanili se z požadavků na pravdu.

Z faktu, že se zanechalo pátrání po absolutní pravdě ve prospěch rozkouskovaného přístupu operujícího fakty vyplývá, že se upustilo od vědecké rozpravy zamýšlející poznat vše a zaplnit prostor, ze kterého bylo vyhoštěno náboženství. Je třeba přiznat, odvolává se na Delacroixova slova „přesnost není pravda“. Vezmeme-li si příklad z věd o životě, v této fáze je záhodno upozornit na fakt, že tato realistická pozice na ústupu, není ani stabilní ani pohodlná. Přináší riziko, že precizní analýzou detailu se zakryje bytí ve svém celku, ve své pravdě, a pak také, že se zapomene na to, že vědecký fakt je progresivní přibližování se, kterého bylo dosaženo omylem. Je vskutku potřeba, abychom ze života opět utkali roztrhanou tuniku, o které mluví Blanchot v díle *L'Entretien infini*, tu, kterou naše precizní, soustředěné a přesné nástroje roztříštily, zmenšili, a kvůli kterým ztratila integritu, svou potřebnou holistickou perspektivu, zanechanou přinejlepším lékařům duše a přinejhorším šarlatánům. Jelikož jsme zredukovali život na orgány a na molekuly, dosáhli jsme ohromujícího pokroku, ale živá bytost, tím spíše člověk, není tím strojem, který zkoumala a manipulovala klinika 19. století, popíraje osobu, interakce, nechápaje Clauda Bernarda. Postarat se o pacienta dnes znamená, ovšem, aplikovat a odhalovat nejhezčí techniky s nekonečnou troufalostí, ale ještě je třeba postřehnout to skutečné, oč žádá, co někdy očekává, aby mohl žít dále a lépe, jeho pravdu, která je nad techniku.

Více než protichůdnou družkou přesnosti je omyl, náhodný, potřebný, plodný.

Canguilhem naznačuje, obzvlášť ve svém díle *„Normální a patologické“*, ale v širším smyslu také v celé své tvorbě, cestu k pravdě, ne proti přesnosti, ale jako poznání v propastech, v omylech. Musíme vytvořit historii z věrohodných diskurzů, z diskurzů, které se napravují, opravují, a které sami pracují na svém vytváření, jehož úkolem na závěr je „říct pravdu“. To je právě to, co nazýval, odkazuje se na Galileia, být v pravdě, nebýt schopen říct pravdu v očekávání důkazů. Ze stejného myšlenkového proudu citujeme Jeana Cavaillèse : „Pokrok není zvětšování objemu juxtapozicí, bývalé přetrvávající v novém, ale neustálá revize obsahů prohlubováním a škrtáním.“ Jak zdůrazňoval Foucault, když mluvil o Canguilhelmovi, práce

se uskutečňuje diskontinuitou, kterou představuje předělávání, přepracovávání, aktualizace nových základů, přehodnocování žebříčku, přechod k novým druhům předmětů“ a dělal ze „současné vědecké pravdy epizodu či termín, který je dočasný.“

Nejedná se tedy o „lest rozumu“, jako kdyby všechny omyly byly potřebné, ani o nahodilost. Právě kvůli odmítání relativismu naráží houževnaté tápání vědy, po zkouškách, omylech, prohlubování a škrtní, jak zjišťuje vypravěč v díle *Čas znovu nalezený*, **na** dveře vedoucí k cíli hledání, v rozhodujícím okamžiku a **osvětlujíc**, kde jsou rouška pravdy méně neprůhledné, dává nerovné cestě jasnou perspektivu.

A. Tamášová

je to složitý text, ale nepřesností je příliš mnoho

pozor na min. příčestí a přechodníky, těmi šetřit, hrozí nesprávné tvary